

DOE

DEMOCRATIE EN ONTWIKKELING IN EENHEID

DOEN

Integer Leiderschap voor duurzame ontwikkeling

vernieuwing

welzijn

integriteit

DOE BUN GI SRANAN, STEM DOE

Sranaman,

Via dit verkiezingsprogramma willen wij onze aandachtspunten naar voren brengen. Wij bij DOE zien onszelf als een goed alternatief. Niet alleen voor de burger om op de stemmen, maar ook voor andere politieke partijen om een coalitie mee te vormen. DOE wil meeregeren, maar dan op basis van een regeerakkoord of delen daarvan. En dat niet ten koste van onze principes. Vanuit de coalitie of oppositie kunt u van DOE een actieve rol verwachten om de inhoud van dit verkiezingsprogramma te verwezenlijken. Regeren doe je niet alleen, maar met meerdere partijen. Dat houdt in dat verschillende verkiezingsprogramma's worden samengevoegd tot een akkoord. Daar gaan wij voor. U weet zo van tevoren waar u aan toe bent. Alleen dan kunt u over 5 jaar beoordelen of de regering haar beloften is nagekomen.

U kent ons misschien, vanuit de media of zelfs van dichtbij, als de partij die gaat voor integere en ethische leiders die waarden en normen willen herstellen in ons land. Het is geen geheim dat wij als samenleving de afgelopen jaren geconfronteerd zijn met misstanden bij de overheid. Daar zullen wij ons hard tegen verzetten. Maar DOE heeft meer in huis en kan ook meer realiseren. Wij gaan voor kundige leiders, die op de juiste plek worden ingezet. Wij willen het niet alleen hebben over de problemen, maar ook over de oplossingen. En ook over de instrumenten die we nodig hebben om de oplossingen uit te voeren.

Wij hebben het programma opgedeeld in de 6 peilers van DOE namelijk.:

Vernieuwend Bestuur & Leiderschap, Welvaart, Welzijn, Onderwijs, Wonen en Veiligheid.

Deze 6 peilers zijn essentieel voor onze samenleving om te blijven groeien als natie. Met uw stem op DOE helpt u bouwen aan inspirerend leiderschap die ons land moet leiden naar duurzame ontwikkeling met ontplooiingskansen voor iedere Surinamer. "Een stem met uw geweten is geen verloren stem".

DOE BUN GI SRANAN, STEM DOE

Namens de Partij voor Democratie en Ontwikkeling in Eenheid

Carl Breeveld
Voorzitter DOE

Inhoudsopgave

Vernieuwend bestuur & leiderschap 4

Welvaart 8

Welzijn 14

Onderwijs en wetenschap 17

Wonen 21

Veiligheid 24

Meerjarenbeleid

Suriname heeft een plan nodig dat groter is dan een politieke partij of een leider. Een plan dat gedragen wordt door alle actoren van het land over de komende dertig jaar. Alle facetten die onderdeel zijn in het realiseren van dit plan moeten een hoger doel nastreven. Ook alle komende regeringen moeten zich commiteren aan dit doel. Wij kunnen als samenleving in dit plan aangeven op welke groeiende bedrijfssectoren wij ons willen richten en hoe wij ons onderwijsstelsel daarop kunnen afstemmen. Elke toekomstige regering zal dit Meerjarenplan moeten vernieuwen, zodat we constant 30 jaar vooruit kijken. Regeren is immers vooruit zien. Het is ook de verantwoordelijkheid per regering om inhoud te geven aan het beleid dat binnen de regeringsperiode moet worden gevoerd. Echter mag deze niet teveel afwijken van de langer termijn doelstellingen. Om te garanderen dat, ongeacht welk politieke partij de macht heeft, de langer termijn visie van het land wordt gedragen, zullen zowel coalitie en oppositie moeten bijdragen in de opzet van het plan.

Grondwet herzien en eerlijk kiesstel

Om beleid te kunnen maken moeten er goede wetten zijn. De wetgeving van Suriname is sterk verouderd, waardoor veel maatregelen niet genomen kunnen worden of waardoor groepen zich benadeeld voelen. De Grondwet is daarbij een basiswet, die nodig aangepast moet worden, omdat er vele tegenstrijdigheden in staan wat rechtsonzekerheid scheidt. De Nieuw Front partijen hadden dit bij de verkiezingen van 1987 plechtig beloofd aan de kiezers, maar in de vier perioden waarin ze gekozen zijn is er nauwelijks iets aan de grondwet veranderd. Er moet een herziening van de grondwet komen. Daarin zal het politiek stelsel en het kiesstelsel duidelijk verbe-

terd en eerlijker gemaakt moeten worden. De meningen over een parlementair stelsel of een presidentieel stelsel zijn verdeeld binnen de samenleving. DOE wil daarom in het eerste regeringsjaar een aanvang maken met een brede maatschappelijke discussie over dit onderwerp. Dit zal gecoördineerd worden door speciaal ingestelde commissies. Wij vinden dat ons huidige kiesstelsel moet worden herzien en moet worden hervormd naar een eenvoudig landelijk kiesstelsel, waarbij de stem van elke burger hetzelfde gewicht heeft. Maar als echte democraten vinden wij ook dat de keus ligt bij de burger. Daarom pleiten wij ervoor dat de discussie eindigt met een referendum. In dit soort zaken is het van belang dat de burger meepraat, gehoord wordt en keuzes kan maken.

Wetgeving

Aangezien het vorige punt duidelijk maakt dat er veel moet veranderen aan de wetgeving is het belangrijk dat wij ons hieraan commiteren. Zowel coalitie als oppositie spelen daar een belangrijke rol in. Op dit moment liggen er heel wat wetten die behandeld moeten worden. En er moeten nog veel meer wetten worden doorgevoerd. Daarom pleit DOE voor ondersteuning van de regering en het parlement door wetgevingsjuristen. Deze kunnen de coalitie en oppositie ondersteunen in het vormgeven van nieuwe wetten en wetswijzigingen. Wetgevingsjuristen analyseren maatschappelijke problemen – de instroom van nieuwe vreemdelingen, de aantasting van het milieu, het fileprobleem in het zuiden van Paramaribo, de implementatie van AZV, het gevoel van onveiligheid of de soms gebrekkige mededinging tussen ondernemingen. Zij denken na over vernieuwende oplossingen daarvoor. Ze hebben een scherp politiek inzicht en gevoel voor bestuurlijke verhoudingen, zodat hun voorstellen realistisch en uitvoerbaar zijn. Ze hebben het geduld om een spannend wetgevingsproces tot

een goed einde te brengen zonder in te leveren op de zorgvuldigheid die in elke fase van het proces van hen verlangd wordt.

Participatie van burgers en decentralisatie

De participatie van burgers in het beleid is erg belangrijk voor DOE, omdat het ontwikkeling zal versnellen. Hierbij zijn de daadwerkelijke decentralisatie van financiële middelen, de decentralisatie van besluitvorming en van ontwikkeling van essentieel belang. Een belangrijke stap hierbij is volgens DOE het laten kiezen van de Districtscommissaris door de burgers zelf. In de grondwet van 1987 is ook een aanzet gegeven tot vergroten van de burgerparticipatie, door het instellen van District- en Ressort raden. Vanwege gebrek aan onder andere politieke wil, functioneren deze organen tot op heden echter gebrekkig. DOE zal er hard aan werken om op korte termijn een rol van betekenis te spelen. Wij zijn van mening dat voor effectievere participatie van alle burgers op termijn toch een nieuwe benadering nodig is. In deze benadering past volgens DOE het versterken van dorpsgemeenschappen, wijkcentra en lokale organen. De dienstverlening van de verschillende ministeries aan de districten dient daarom verbeterd te worden. Bij het delegeren van verantwoordelijkheid hoort daarom ook een adequate controle. Beslissingen bij lagere overheden behoren daarom transparant te zijn.

Openbaarheid van bestuur

De overheid moet transparanter worden. De overheid werkt namelijk voor de burger. Het is daarom vanzelfsprekend dat de burger inzage heeft in de gedragingen van diezelfde overheid. Op dit moment is de wet niet uitdrukkelijk genoeg met betrekking tot de rechten van de burger op dit punt. Wij pleiten daarom voor een "Wet Openbaarheid Bestuur". Deze wet garandeert de

mogelijkheid voor burgers om documenten over een bestuurlijke aangelegenheid bij een bestuursorgaan op te vragen. Dit recht geldt voor iedere burger en inzage kan via de rechter worden aangevraagd. De rechter zal toetsen of de aanvrager op grond van de juiste motivatie de aanvraag doet. Voor journalisten kan dit een belangrijk instrument zijn om onrechtmatigheden aan te kaarten. De burger krijgt op deze manier inzage in bijvoorbeeld het declaratiegedrag van landsdienaren, maar ook inzage in de besluitvorming bij aanbestedingen van de overheid.

Vermindering aantal ministeries

Het beleid van de overheid is de afgelopen jaren versnipperd geweest, waarbij de samenwerking tussen ministeries veel te wensen overlaat. DOE stelt voor dat daarom ministeries zoveel mogelijk bij elkaar gebracht worden, hetgeen de besluitvorming zal versnellen, de efficiency bevordert, maar ook de kosten zal verlagen. Er zullen maximaal 10 ministeries moeten komen. Ministeries zijn geen eigendom van een politieke partij en de samenstelling van elk ministerie dient daarom de gehele bevolking te representeren en niet alleen de etnische kleur van een bepaalde partij. Politieke benoemingen moeten dan ook beperkt blijven per ministerie, waarbij de politiek benoemde personen slechts voor vijf jaar worden aangesteld. Er zal een onpartijdig toezichthoudend orgaan op de overheidsbenoemingen komen, dat moet toezien op de juistheid van benoemingen en mandaat krijgt om oneigenlijke benoemingen terug te draaien. Ook zullen vanuit dit orgaan regelmatig inspecties moeten komen op het functioneren van ambtenaren en afdelingen.

Jusititie

DOE heeft in 2004 een criminaliteitsplan geschreven.

Delen van dit plan worden op dit moment uitgevoerd door het huidige ministerie. Dit is een uitstekend voorbeeld hoe goed beleid ook kan worden gedragen en uitgevoerd door anderen. Wij willen daarom het huidige beleid continueren en waar nodig verder verscherpen. Het werk moet doorgaan ongeacht welke minister daar de leiding heeft. We hebben een goede start gemaakt, maar moeten ook erkennen dat er nog veel moet gebeuren. Zie voor meer informatie ons hoofdstuk over veiligheid.

Een dienstbare overheid

Het overheidsbeleid moet rechtvaardig, transparant en voorspelbaar zijn, volledig gericht op de ontwikkeling van het land en haar burgers. De burger betaalt de overheid door middel van belastingen. De overheid moet op haar beurt hiervoor diensten bieden aan de burger. Burgers mogen daarom verwachten dat de overheid klantvriendelijker gaat werken. Hiervoor moeten ambtenaren worden toegerust door adequaat opgeleide managers. Ambtenaren moeten op elk niveau worden getraind. En de beloning van ambtenaren moet meer prestatiegericht zijn. Daarnaast moet de overheidsadministratie, in het bijzonder de financiële en de HRM-administratie, verder worden geprofessionaliseerd. De overheid zal de burgers beter inzicht moeten geven in de uitgaven middels jaarverslagen. Ambtenaren zullen continu moeten worden toegerust waardoor hun wijze van uitvoering en de dienstverlening aan het publiek verbetert. Een integrale aanpak van het management in plaats van 'eilandmanagement' is noodzakelijk. Er zullen o.a. meer handleidingen, administratieve organisatie en procedure-gidsen moeten worden samengesteld, om efficiency te bevorderen. Een ombudsbureau is van wezenlijk belang om klachten van burgers aan te horen en zo de overheids-administratie op een hoger plan te brengen.

Buitenlands beleid en immigratie

Het buitenlands beleid zal sterker dan voorheen gericht zijn op de nationale ontwikkeling. Wij moeten een meer proactieve rol gaan vervullen bij het uitvoeren van het buitenlands beleid. Bij de bezetting van onze buitenlandse posten zal gekeken worden naar deskundigheid van betrokkenen en niet naar partijloyaliteit. Onze buiten posten zullen optimaal moeten worden toegerust voor het doel waarvoor ze in het leven zijn geroepen. Onze Ambassades zullen ook intensiever dan nu worden ingezet in de tot stand brengen en onderhouden van onze internationale relaties. Echter zullen wij, voor een goed functioneren van onze buitenposten, wel moeten voldoen aan belangrijke randvoorwaarden.

Surinamers in het buitenland die een positieve bijdrage willen leveren aan de ontwikkeling van ons land dienen hiertoe maximale kansen geboden te worden. Er dient een goede relatie met Surinamers in het buitenland te bestaan en met hen dient structureel van gedachten te worden gewisseld.

Suriname is altijd een migratieland geweest en wij moeten de deur niet dichtgooien voor immigranten. Het vreemdelingenbeleid moet echter gericht zijn op een positieve bijdrage aan het land qua investeringen en technologie aan het land. Daarbij moet vooral gelet worden op de toegevoegde waarde van nieuwe burgers en dient duplicering van reeds bestaande economische activiteiten met name in de handel te worden voorkomen.

Verder wil DOE de huidige internationale verdragen en samenwerkingsverbanden en onze participatie aan een grondige evaluatie onderwerpen. Het is evenwel belangrijk om onze participatie en integratie verder te versterken in de Zuid Amerikaanse en Caraïbische regio. Hierbij moet in het bijzonder beleid worden gemaakt

waarbij Suriname maximaal voordeel uit deze verdragen en samenwerkingsverbanden kan halen. Wij zullen een proactieve houding moeten innemen.

Leiderschap

Om beleid te maken moet de regering besturen. Daarvoor zijn goede bestuurders nodig, die op een deskundige manier leiding geven aan een ministerie of aan een andere organisatie. Er dient derhalve op toegezien te worden dat er bij de invulling van topposities en kaderposities geen sprake mag zijn van voortrekkerij en dergelijke op basis van etniciteit, geloof of relaties. Het plaatsen van de right person on the right job dient hoge prioriteit te hebben.

Corruptie bestrijding

Suriname heeft op dit moment een enorm grote behoefte aan integer leiderschap, omdat het moreel verval zo manifest is. Daarom dient naast deskundigheid bij invulling van posities vooral gelet te worden op integriteit. In dit kader verdient corruptiebestrijding een zeer hoge prioriteit voor DOE. De corruptie is toegenomen, hetgeen bijzonder veel zorgen baart, omdat het de fundamenten van een rechtvaardige samenleving ondermijnt. Er is een strenge anti-corruptiewet nodig, waarbij personen in hoge posities die zich hieraan schuldig maken extra gestraft worden. Tot de maatregelen behoort ook het terugnemen van onrechtmatig verworven gronden en andere goederen. Ter aanpak van de corruptie en drugscriminaliteit dient de fiscale recherche versterkt te worden. Ook moet er een anoniem meldpunt komen voor het melden van corruptie. Het hebben van wetten is niet voldoende als je niet bereid bent om ze uit te voeren. Daarom pleiten wij niet

alleen dat de anti-corruptiewet zo snel mogelijk wordt goedgekeurd, maar dat wij corruptie direct gaan bestrijden. Zo willen wij dat speciale anti-corruptie ambtenaren pro-actief corruptie binnen de overheid opsporen en bestrijden. Er moet ook een kliklijn komen voor burgers die een klacht hebben met betrekking tot corruptie bij ambtenaren. Klokkeluiders zullen beschermd moeten worden en hun anonimiteit moet worden gewaarborgd.

Wet op de integriteit

Er dient een wet op de integriteit te komen, waarin voorzieningen getroffen worden voor een Onafhankelijke Commissie die jaarlijks toezicht houdt op met name het financiële doen en laten van de Assembleeleden, de President, de Vice-President, de Ministers en de hoogste ambtenaren. Bewindvoerders zullen bij hun aantreden hun vermogen moeten laten registreren. De Commissie kan bij geconstateerde corruptie dan wel onoirbare handelingen zelfstandig onderzoek laten instellen.

Voor het leiderschap in het algemeen dient de kiezer naast integriteit en deskundigheid onder andere te letten op: visie, zelfdiscipline, creativiteit, accountability, communicatieve vaardigheden, exemplarisch, doorzetting, moed, empathisch vermogen, inspirerend, passie, helikopter view.

SPEERPUNTEN BESTUUR EN LEIDERSCHAP

1. Integer leiderschap, ook in bestuur;
2. Meer participatie van de burger via eerlijke wetgeving en decentralisatie;
3. Gedepoliteerde, transparante, efficiënte en dienstbare overheid.

De basisgedachte van ontwikkeling is dat mensen de echte rijkdom van de natie zijn. Met dit als uitgangspunt vindt DOE dat de basisdoelstelling van ontwikkeling gericht moet zijn op het scheppen van een maatschappelijk en economisch klimaat waarin mensen van een lang, gezond en creatief leven kunnen genieten met voldoende inkomen. Gebleken is dat economische groei op zich niet voldoende is, omdat de groei het grootste deel van de bevolking niet bereikt. Internationaal wordt daarom het accent steeds meer gelegd op zowel sociale als economische ontwikkeling. Er moet daarom vooral geïnvesteerd worden in de vorming van menselijke kwaliteiten. Beter ontwikkelde mensen met meer vaardigheden zorgen op hun beurt weer voor het verhogen van het inkomensniveau in een land. Vandaar dat de hoofdstukken over onderwijs, wonen, bestuur en welzijn even belangrijk zijn als die over de economie. Tenslotte wil DOE zich sterk maken voor het implementeren van een "groen beleid" op het gebied van de productie en ruimtelijke ordening.

Planning moet versterkt worden

Het planningsapparaat van de overheid is erg verzwakt en dient versterkt te worden. De afgelopen jaren is er steeds spanning geweest tussen het Ministerie van PLOS en het Planbureau, hetgeen zeer ongezond is. Het Planbureau dient een centrale rol te vervullen met ondersteuning van het Algemeen Bureau voor de Statistiek, en deze instituten dienen dan ook goed gefaciliteerd te worden. Planningsafdelingen van ministeries zullen worden versterkt. Ministeries zullen verplicht worden om data af te staan ten behoeve van de planning en omgekeerd, zodat de Meerjaren Ontwikkelings Plannen, Meerjaren Beleidsbegrotingen en Sectorplannen een betere basis krijgen. Er zullen wederom regionale-, structuur- en bestemmingsplannen worden opgesteld.

De wettelijke bepalingen ten aanzien van de planning zullen geheractiveerd worden opdat oneigenlijk grondbestemming en uitgifte wordt voorkomen en een gerichte ruimtelijke ontwikkeling zal kunnen plaatsvinden.

Voeren van een prudent monetair beleid

Het monetair beleid dient de economische ontwikkeling ten goede te komen, maar tevens te zorgen voor stabiliteit van de Surinaamse munteenheid. DOE verwelkomt de doorgevoerde stabiliteit, doch bij het voeren van een prudent financieel en monetair beleid zal er een goede balans gevonden moeten worden, waarbij ook gelet zal worden op de schuldenlast van de staat, de inflatie, en het begrotingstekort. Voorkomen moet worden dat burgers de dupe worden van slecht monetair beleid wat zich bijvoorbeeld uit in een hoge inflatie. Buitenlandse leningen zullen zo veel mogelijk worden besteed aan productieve projecten. DOE is voorstander van de voortzetting van een goede samenwerking tussen de monetaire autoriteiten, het Ministerie van Financien en de Centrale Bank, voor het waarborgen van een goed beleid op dit vlak. Een prudent monetair beleid is echter niet de enige voorwaarde om welvaart te bewerkstelligen. Vandaar dat DOE zich sterk zal maken voor een modernisering van de financiële sector en het invoeren van maatregelen opdat de kredietverlening productiever wordt, alsmede het verkrijgen en het creëren van een basis voor Venture Capital om innovatieve projecten te financieren. Er moet een aparte investeringswet komen voor buitenlandse ondernemingen om het ondernemen in Suriname aantrekkelijk te maken. Hierbij valt te denken aan belastingvoordelen en vereenvoudigen van wet en regelgeving, waardoor ondernemen minder bureaucratisch wordt. Echter, zal in diezelfde wet worden vastgelegd welke producten en diensten lokaal ingekocht moeten worden, zodat ook de lokale economie

wordt gestimuleerd tot groei. Dit zal een positief effect hebben op het Bruto Binnenlands Product.

Nationaal Werkgelegenheidsbureau

We hebben te kampen met grote overcapaciteit in het ambtenarenapparaat. Vanaf 2005 tot en met 2008 zijn de personeelskosten voor ambtenaren gemiddeld gegroeid met 15% per jaar. Dat terwijl het absoluut aantal ambtenaren gestegen is tussen de 1,5% en 2,2% per jaar. Als wij kijken naar de totale procentuele groei vanaf 2005 tot en met 2008, dan hebben wij het over een stijgen van 53%. Ook in de nieuwe begroting houdt de overheid rekening met een stijging van de kosten. Dit terwijl wij juist deze kosten op korte termijn moeten terug dringen. DOE wil de rationalisatie van het ambtenaren apparaat kwalitatief en kwantitatief dusdanig beïnvloeden dat het beantwoordt aan alle aspecten van human resource management. Wij pleiten daarom voor een personeelsstop per direct die ook echt zal worden gehandhaafd. Daarnaast pleiten wij voor een nationaal werkgelegenheidsbureau. De eerste rol dat dit bureau moet vervullen is de algemene coördinatie, aanneme, herplaatsing en ontslag voor ambtenaren. Ministeries en overige overheidsinstanties kunnen niet meer direct vacatures invullen, maar moeten via dit bureau werven. Zo kan erop worden toegezien dat er eerst intern geworven wordt binnen andere overheidsorganen. Bij gebrek aan geschikte kandidaten kan via dit bureau ook extern geworven worden. Een bijkomende zaak is dat dit extern bureau erop kan toezien dat er daadwerkelijk op de competenties van de sollicitanten wordt gelet. Hiermee wordt de invloed van vriendjespolitiek, discriminatie op basis van etniciteit, geloof of politieke kleur, geminimaliseerd. Daarnaast wordt er ook een actief genderbeleid nageleefd dat erop toeziet dat zowel man en vrouw

gelijke kansen en rechten hebben. Door simpele richtlijnen te volgen krimpt het ambtenaren apparaat via natuurlijk uitvloeit. Een tweede belangrijke rol wat de NWB moet vervullen is 'herplaatsing'. Dit houdt in dat er actief gezocht zal worden naar banen voor ambtenaren buiten de overheidsgrenzen. Hierbij valt te denken aan mogelijkheden bij grote ondernemingen zoals Multi Nationals. De overheid kan ambtenaren gefaseerd overdragen aan zulke ondernemingen. Dit gaat dan gepaard met voordelen, zoals tijdelijk doorbetalen van de salarissen en pensioenen. Het NWB zal zich ook richten op (bij)scholing van ambtenaren. Het is belangrijk dat ambtenaren hun competenties ontwikkelen en zich voorbereiden op de toekomst. De globaliserende wereld ontwikkelt zich in een rap tempo. Als wij niet investeren in onze ambtenaren dan lopen wij grote kans dat deze groep achter blijft ten opzichte van de professionalisering van het Surinaamse bedrijfsleven. Per slot van rekening gaat het om een efficiënt overheidsapparaat op elk niveau.

Werkgelegenheid stimuleren

Tot nu toe is de overheid de grootste werkgever, maar dit past niet bij een modern land en legt te veel beslag op publieke middelen. De private sector zal veel meer werkgelegenheid moeten scheppen, terwijl burgers gestimuleerd moeten worden te ondernemen. Er zal zoveel mogelijk getracht worden het werkloosheidscijfer drastisch omlaag te brengen door het scheppen van werkgelegenheid in de diverse sectoren. Ambtenaren zullen binnen de huidige regelingen verder worden aangemoedigd tot ondernemerschap. De dienstverlening naar deze startende ondernemers zal moeten worden uitgebreid. Zo kunnen we de kans van slagen voor deze startende onderneming vergroten.

Agrarische sector

Ons land was voorheen een belangrijk agrarisch land, maar heeft die sector verwaarloosd. De landbouw, tuinbouw, veeteelt, bosbouw en visserij zijn in principe sectoren met oneindige opbrengsten. Suriname heeft veel grond in vergelijking met de meeste Caricom landen en kan goedkoper produceren dan deze landen. Er is een grote vraag naar deze producten voor de toeristenindustrie in de regio en wij moeten daarop inspelen. Dat geldt ook voor de export van water. Dit dient ecologisch verantwoord te gebeuren, terwijl de sector ondersteund moet worden met goed onderzoek, zodat de kwaliteit van de producten gegarandeerd is. Er zal zoveel mogelijk geïnvesteerd worden in de uitbreiding en het opvoeren van de huidige agrarische productie en in het verder diversificeren van de landbouw en tuinbouw. Investing in de infrastructuur is een noodzaak en het openleggen van nieuwe gebieden voor agrarische productie zal worden aangepakt. Er moeten meer fondsen ter ontwikkeling van innovatie van de Agrarische sector komen. Zo kunnen innovatieve toepassingen sneller worden ingezet om de rendabiliteit van deze sector te vergroten. Suriname neemt een bijzondere plaats in de wereld in voor wat betreft de biodiversiteit. Zij zal daar veel meer profijt van moeten trekken via carbon credits en ecosystem services. Dit kan voor lokale gemeenschappen in het binnenland ook een duurzamer inkomen genereren. Investerings in landbouw en veeteelt (onderwijs, innovatie en onderzoek) zullen vrij zijn van belastingen. Deze vrijstelling geldt ook voor de invoer van machines die het productieproces verder automatiseren. Landbouwers en veehouders, die goed presteren zullen beloond worden met extra grond ten behoeve van de uitbreiding van hun bedrijfsactiviteiten.

Toerisme

De toeristensector in Suriname ontwikkelt zich gestaag, maar dient veel meer ondersteund te worden. Wildgroei en slechte kwaliteit van het product dient voorkomen te worden, terwijl gewaakt moet worden voor sextoerisme en andere negatieve zaken die het toerisme met zich mee kan brengen. Suriname zal samen met reisorganisaties afspraken maken op Caribisch niveau. Met name de koppeling tussen strand en eco-toerisme. Verder zullen wij blijven investeren in klantvriendelijkheid en klantgerichtheid van deze branche zodat bezoekers graag terug komen. Herziening van ons visumbeleid is hiervoor niet uitgesloten.

Communicatie en ICT

De communicatie- en informaticasector bieden veel mogelijkheden en dienen verder ontwikkeld te worden m.n. de potentie om voor grotere markten data te verwerken en andere bona fide diensten te verlenen. Het gebrek aan goede internetverbindingen kan onze internationale, maar ook de nationale handel remmen. De toegang tot internet is van dusdanig groot belang dat de overheid er alles aan moet doen om iedere Surinamer toegang tot deze faciliteit te bieden. Een lokale internet aanbieder heeft een goede start gemaakt met de aanleg van de nieuwe SG-SCS verbinding. Echter, zijn wij ervan overtuigd dat dit niet voldoende is. Want we weten niet wat dit betekent voor de prijsontwikkeling van internet voor de komende jaren. De handhaving van de huidige internetprijzen zijn hierdoor niet uitgesloten. En die liggen veel te hoog. In vergelijking met de regio ligt Suriname achter op gebied van penetratie van internet bij de bevolking. De hoogste prioriteit moet zijn het internetverkeer voornamelijk betaalbaar te maken voor de Surinamer. Binnen 5 jaar moet elk huishouden in de alle gebieden betaalbare toegang hebben tot het internet. Hiervoor hebben huishoudens computers nodig.

Invoerrechten op computers en computeronderdelen worden de komende vijf jaar afgeschaft. Werknemers moeten belastingvrij kunnen sparen of rentevrij kunnen lenen bij hun werkgever met als doel om een computer aan te schaffen. Deze regels gelden alleen voor lokaal aangeschafte computers. Hierdoor wordt de plaatselijk bedrijvigheid van lokale aanbieders gestimuleerd. Doe wil graag een Nationaal ICT beleid initiëren. De inzet van ICT toepassingen moeten gestimuleerd worden binnen alle bedrijfssectoren en de overheid. Door ICT toepassingen te implementeren in onder andere de gezondheidszorg kunnen belangrijke procedures en processen gestandaardiseerd worden. Dit leidt tot hoger kostenbesparing en professionaliteit. Maar ook tot betere dataopslag die kan worden gebruikt voor het sneller signaleren van epidemieën zoals dengue, malaria en andere ziekten.

Klein- en middenbedrijf stimuleren

Ons land heeft vele productiemogelijkheden en deze dienen gestimuleerd te worden, terwijl het Surinaams product beter gewaardeerd moet worden. Daarbij dient het lokale klein- en middenbedrijf bijzondere aandacht te krijgen, vanwege de werkgelegenheid die zij kan bieden. Het opzetten van een nieuw bedrijf dient vlot te gaan en geen jarenlange bureaucratische nachtmerrie te worden. Voor lokale ondernemers en m.n. startende ondernemers dienen meer faciliteiten beschikbaar te komen zoals goedkoop investeringskapitaal, kredietgaranties, meer trainingsmogelijkheden, technologische ondersteuning en dergelijke. Ook moet de fiscale druk verlaagd worden, zodat bedrijven meer gaan (her) investeren. De indertijd opgezette ontwikkelingsbanken zoals de landbouwbank en Nationale Ontwikkelingsbank zullen de ontwikkelingsinitiatieven veel meer moeten ondersteunen. Bij het binnenhalen van buitenlandse

bedrijven dient het beleid erop gericht te zijn dat deze in sectoren werkt waar geen eigen expertise is en welke geen deviezenverlies oplevert.

Belasting hervorming

De belastingdienst van Suriname zal doorgelicht worden en het fiscaal beleid moet hervormd worden. Daarbij zal er gewerkt worden aan een dragelijker maximum belastingtarief. Daarentegen zal de informele sector geformaliseerd moeten worden en ondernemers die geen belasting betalen streng aangepakt moeten worden. Op deze wijze zal de verlaging van de belastingen aan de ene kant gecompenseerd worden door nieuwe opbrengsten aan de andere kant. Informele bedrijven zullen door belastingambtenaren worden gestimuleerd tot het betalen van belastingen. Het doel hiervan is om hun belastingplichtig te maken. Nieuwe ondernemingen moeten worden ondersteund door de belastingdienst door middel van een starterspakket. Hierin wordt duidelijk gemaakt welke rechten en plichten de ondernemer heeft ten opzichte van de belastingdienst. Het aangifte systeem zal verder worden geautomatiseerd. Dit maakt het gemakkelijker voor ondernemers.

Overheidsbedrijven evalueren

De overheidsbedrijven en -organisaties zullen geëvalueerd worden op hun kosten en baten. Daarbij zal gelet worden op de potentie van deze bedrijven. Directies en Raden van Commissarissen bij deze bedrijven en organisaties worden te vaak met politieke vrienden ingevuld, waardoor de bedrijven in problemen raken. Bij benoemingen dient uitgekeken te worden naar competente personen en niet naar partijloyaliteit. DOE zal toezien op de instelling van algemeen geldende gedragsregels

voor overheidsbedrijven die dan onder supervisie zullen staan van een coördinerend instituut. Er zal op korte termijn een commissie komen die de selectieprocedure, beloningsstructuur en gedragsregels opstelt. Binnen een overgangperiode van drie jaar zal worden over gegaan naar de nieuwe regels.

Energie en water

Indien we meer gaan produceren en grotere inkomsten genereren gaat de industrie meer energie verbruiken. En dit mag niet ten koste gaan van de consistente energie toevoer aan de burger. Elke gemeenschap dient van permanente energie en goed drinkwater te worden voorzien. Daarom willen wij aandacht besteden aan de verhoging van de energie productie. Daarbij dient veel meer gekeken te worden naar alternatieve energiebronnen zoals zonne-energie, waterkracht en bio-energie. Ondernemers op het gebied van (kleinschalige) energie productie krijgen fiscale voordelen. Hierbij gaat het om vrijstelling van inkomsten- en loonbelasting over de eerste drie jaar. Ook de verzilting van het water aan de kuststroken is een groeiend probleem. Het is niet de vraag of, maar hoe wij dit probleem kunnen oplossen. DOE wil deel uitmaken van een overheid die investeert in het waterleiding netwerk. Zo kunnen wij de kwaliteit van het water garanderen aan de komende generaties. De plannen die zijn ontwikkeld in waterleiding aanleg voor districten moeten versneld worden uitgevoerd.

Concessies en grondenrechten

Het grondbeleid in het binnenland verdient speciale aandacht. Er moet versneld gezocht worden naar een oplossing voor deze regio. Op de eerste plaats de grondenrechten van Marrons en Inheemsen. Dit zal

niet alleen de ontstane onzekerheid bij deze groepen wegnemen, maar hen ook meer mogelijkheden bieden om zich economisch te ontwikkelen. Dit bevordert de zelfredzaamheid van deze groep. Tevens moeten ze worden bijgestaan door een speciaal opgezette werkgroep die adviseert. Er moet een betere samenwerking komen tussen traditioneel gezag en districtsgezag. Er zullen tegelijkertijd dusdanige impulsen moeten worden gegeven dat dit gezag optimaal leiding kan geven aan de ontwikkelingsaspiraties van deze burgers. Verlening van concessies, die het traditionele grondgebied van Marrons en Inheemsen overlappen dienen slechts verleend te worden na overleg en toestemming met deze groepen.

Vervuiling van onze wateren

Onze wateren in het binnenland zijn ernstig vervuild. Bij goudwinningproces wordt kwik gebruikt, wat in het water terecht komt. Dit heeft ernstige gevolgen voor de bewoners van de besmette gebieden waar aan kleinschalige goudwinning wordt gedaan. De toegestane kwikgehalte in het menselijk lichaam is 1 microgram. Maar in sommige gevallen is er zelfs tot 33,8 microgram aangetroffen in het lichaam van bewoners van deze gebieden. De consequenties voor deze bewoners zijn groot. Het kan zelfs leiden tot geboorte van kinderen met geestelijk en lichamelijke beperkingen. Maar ook in het stuwmeer zijn verhoogde kwikgehalten gemeten. En hierdoor is de watervoorziening voor Paramaribo direct in gevaar. Experts in binnen en buitenland geven aan dat dit probleem zo spoedig mogelijk aangepakt moet worden. Er zijn verzoeken van hulporganisaties gekomen om te adviseren over dit probleem. DOE vindt dat er voldoende geïnvesteerd moet worden in het zoeken naar oplossingsmodellen voor het probleem. Er dient snel gehandeld te worden. En moeten resulteren in een plan van aanpak om verdere vervuiling te voorkomen en

huidige vervuiling te minimaliseren. Daarbij zal intensief internationaal en regionaal samengewerkt worden.

Milieubelasting

Het bedrijfsleven en industrie dat zich schuldig maakt aan milieuvveruiling zal dit moeten compenseren met extra belasting. De gelden die hierdoor worden gecasseerd zullen worden ingezet voor onderzoek en ontwikkeling van milieuvriendelijke toepassingen voor Suriname. Hierbij valt te denken aan groene energie en energie zuinige woningen. Daarnaast kunnen de gelden ingezet worden bij het schoonhouden van wegen.

DOE gaat voor een groenbeleid. Bij de uitvoering van productiegerichte plannen zal er degelijk rekening gehouden worden met de duurzaamheid van ons milieu.

Exportbeleid en de mijnbouwsector

Ons exportbeleid heeft zich de laatste jaren sterk ontwikkeld op het gebied van de export van onze natuurlijke hulpbronnen. De drie hoofdproducten (aluinaarde, goud en aardolie), die het grootste deel van onze handelsbalans uitmaken, zijn niet onuitputtelijk. Het maakt ons tevens sterk afhankelijk van de wereldmarktprijzen voor deze producten. Wij hebben gezien hoe snel dat fout kan gaan met betrekking tot de aluinaarde- en aardolieprijzen. Hoewel goud nu een hogere waarde heeft is dat geen garantie voor de toekomst. De wereldmarktprijzen hebben een zeer fluctuerend beeld vertoond in de laatste jaren. Dit vormt een risico bij het ontwikkelen van een stabiele economie. Echter, blijven deze producten een belangrijk deel van onze verdiensten en zijn niet meer weg te denken uit het economisch beleid voor ons land. Door goede afspraken te maken, waarbij gezocht wordt naar de optimale win/win/win situatie voor overheid, burgers en het (internationaal) bedrijfsleven, kan effectief worden gewerkt aan de op-

timalisatie van de verdien capaciteit van deze sectoren. Winsten worden geherinvesteerd in groeisectoren zoals de agrarische sector en duurzame energie. De Landbouwbank en de Nationale Ontwikkelingsbank zullen een belangrijke rol spelen bij het uitlenen van geld en opstarten van investeringsfondsen. Met name het beleid op gebied van kleinschalige goudwinning moet op korte termijn worden gewijzigd. Er moet ordening komen. Het beleid moet erop gericht zijn om deze groep uit de informaliteit te halen. Zo krijgt de overheid meer inzicht en kan ze meer belastinggeld innen. Dit geld komt de burger en het bedrijfsleven ten goede.

Daarnaast zien wij de noodzaak om de verdien capaciteit te vergroten. Onze handelsbalans staat op één poot en die moet minimaal gedragen worden door twee poten. Indien een van de poten minder presteert of weg valt, blijven wij toch recht overeind staan. Ons antwoord hierop is investeren in andere groeisectoren. We weten dat er een voedseltekort in de wereld is. Dit is een kans voor Suriname met de vele agrarische mogelijkheden. Door naast de baco sector uit te wijken naar andere agrarische producten die grootschalig verbouwd en geëxporteerd kunnen worden, verspreiden wij ons risico over verschillende producten. Dit geeft een grotere zekerheid voor de toekomst van onze economie en resulteert in een sterke handelsbalans. Gestreefd moet worden naar het verwerken van agrarische producten om zo meer waarde toe te voegen aan de agrarische productie en dus meer inkomsten, voor de producenten en voor de staatskas.

SPEERPUNTEN WELVAART:

1. Diversificatie van de economie naar andere sectoren dan de mijnbouw;
2. Meer aandacht voor productie en export;
3. Extra aandacht voor het lokale klein- en middenbedrijf.

De burger wil letterlijk een goed leven hebben. De kwaliteit van dat leven wordt vooral bepaald door de lichamelijke en geestelijke gezondheid. Daarnaast is belangrijk dat gezinnen en individuen in staat zijn andere knelpunten in hun bestaan te overwinnen. Bij dit alles moeten de overheid en de samenleving geleid worden door het principe van sociale rechtvaardigheid. Toepassing van dat principe zal het vertrouwen in de overheid en in elkaar doen toenemen.

DOE en het milieu

Suriname hebben we in bruikleen van de komende generaties. Daarom is het van groot belang dat wij zuinig omgaan met dit grote goed. Suriname is een groen land en wij als bewoners horen daarom ook groen te denken. DOE gaat voor duurzaam milieubeheer. De natuur zorgt goed voor ons en het is tijd dat wij nu goed gaan zorgen voor de natuur. De mens is immers zelf onderdeel van het milieu. Bij DOE vinden wij dat de overheid, burgers en bedrijven moeten zorgen dat de harmonie in de natuur niet wordt verstoord. Door zuinig om te gaan met de natuur bij het exploiteren van onze natuurlijke hulpbronnen kunnen wij dit land met een schoon geweten over dragen aan de volgende generatie. Wij hebben geen apart hoofdstuk voor milieu. Maar u zult opmerken dat veel van onze punten niet op zichzelf staan en er rekening is gehouden met de milieu-aspecten. Want wat groen is, mag wat ons betreft groen blijven.

Gezondheidszorg

In de gezondheidszorg dient de mens – ook als patiënt – centraal te staan. Openbare gezondheidszorg en preventie verdient veel meer aandacht in het beleid teneinde vele ziekten (zoals suikerziekte, hoge bloed-

druk, malaria, dengue, HIV/AIDS, e.a.) te voorkomen. Hiervoor moeten voldoende middelen worden vrijgemaakt en zal de overheid meer met NGOs die deskundig zijn op dit vlak samen moeten werken. De eerstelijns gezondheidszorg (huisartsen) behoort van goede kwaliteit te zijn in het hele land. De tweedelijns gezondheidszorg (specialisten) behoort toegankelijk te zijn voor een ieder. De gezondheidszorg dient betaalbaar te zijn. In dat kader moet uiterlijk eind 2012 een Algemeen Ziektekosten Verzekering (AZV) komen, waar alle Surinamers bij aangesloten zijn. Bij de invoering van AZV wil DOE twee aandachtsgebieden monitoren. Het is belangrijk dat zorg betaalbaar blijft in dit nieuwe model. Daarnaast is het belangrijk dat zorginstellingen geen onderscheid gaan maken tussen klanten zoals dat nu het geval is. Bij de totstandkoming hiervan dient een duidelijk tijdspad met alle stakeholders – waaronder verzekeraars, artsen, ziekenhuizen, en andere belangengroepen- te worden afgesproken. Tevens dient de besluitvorming vooraf goed geregeld te worden, zodat aan de ene kant de inbreng van elke groep wordt gegarandeerd, maar aan de andere kant geen enkele groep het proces kan ondermijnen. Ook dient een duidelijk gestructureerd maatschappelijk debat rond dit thema gevoerd te worden, waarvan de input meegenomen zal worden door de beleidsmakers. Er dient jaarlijks een uitgebreid onderzoek naar de tevredenheid van patiënten te worden gedaan op basis waarvan de gezondheidszorg cliëntvriendelijker gemaakt moet worden en vorderingen kunnen worden gemeten.

Kindzorg

Het is slecht gesteld met de rechten van het kind in Suriname. De zorg voor kinderen moet gewaarborgd worden door de overheid. In vele gevallen zien wij dat kindertehuizen overvol raken. Niet alleen met wezen,

maar ook steeds vaker met verwaarloosde kinderen. Er is geen degelijk beleid voor deze tehuizen en geen ondersteuning vanuit de overheid. Maar er is ook geen controle op de kwaliteit van de zorg die geboden wordt. Het subsidiebeleid is ontoereikend, waardoor vele tehuizen en instellingen te veel bezig zijn met het zoeken naar aanvullende middelen in plaats van het bieden van kwalitatief goede zorg. Dit brengt deze doelgroep in gevaar. Als wij nu niet investeren in deze kinderen lopen wij het risico dat zij op latere leeftijd een risicogroep worden voor de maatschappij. Door nu beleid te maken en middelen vrij te maken kunnen wij deze kinderen een tweede kans geven in bijvoorbeeld pleeggezinnen. De ouders zijn een belangrijke doelgroep die niet over het hoofd mogen worden gezien. Door aandacht te besteden aan hen, kunnen kinderen succesvol terug geplaatst worden. Daarnaast moet de overheid meer aandacht besteden aan het toenemende kindermisbruik in ons land. Een belangrijk wetgevingsproduct dat al langer in ontwikkelingsfase ligt moet nu in versnelt tempo worden aangenomen door de assemblee. Hierdoor wordt het duidelijk aan instanties aan welke wettelijke vereisten zij moeten voldoen. De inspectie voor volksgezondheid zal haar gebied uitbreiden en ook in tehuizen beter moeten inspecteren en controleren om de kwaliteit in deze instanties te waarborgen.

Maatschappelijke zorg

De maatschappelijke zorg (waaronder ouderen-, mensen met een beperking-, en verslaafden) van de overheid bevindt zich op een onacceptabel laag peil. Dit terwijl de samenleving steeds verder afglijdt, zoals blijkt uit toenemend huiselijk geweld, het aantal daklozen, het aantal verslaafden en de algemene morele verloering en sociale verharding in de samenleving. Het gaat bij de maatschappelijke zorg om een zeer divers

veld, waarbij de overheid dit beter over kan laten aan gespecialiseerde dienstverleners. De overheid dient in samenwerking met de dienstverleners, waaronder vele NGOs, het beleid op elk gebied te formuleren en niet eenzijdig vast te stellen. De subsidies dienen op een acceptabel niveau te worden gebracht. De versterking van gezinnen met problemen, door middel van coaching, zal een positieve werking hebben op het verminderen van criminaliteit. De bevordering van een goed gezinsleven dient dan ook centraal te staan bij de maatschappelijke zorg. In dit kader dienen de verschillende vormen van zorg beter geïntegreerd te worden, zodat het gezin sterker wordt en zelf veel van de zorg kan opvangen. Het is voor senioren burgers belangrijk om een onderdeel te blijven van de samenleving. Burgers die in verzorgings- of bejaarden tehuizen wonen hebben nog steeds recht op voldoende lichaamsbeweging en contact met de buitenwereld.

Mensen met een beperking

Mensen met een beperking worden nog te vaak benaderd als personen die geen toekomst hebben en hun hele leven afhankelijk blijven. Dit geldt voor een beperkt deel van deze groep, omdat een groot deel wel kan groeien naar een zelfstandig bestaan, indien de mogelijkheden daarvoor geschapen worden. Daarom dient er meer beleidsaandacht te komen voor een zelfstandig en menswaardig bestaan van mensen met een beperking door speciaal voor hun ontwikkelde woon- en werktrajecten en een aangepaste uitkeringen systeem.

Buurt- en dorpsontwikkeling

De kwaliteit van het leven wordt mede afgelezen van het woongenot, veiligheid en recreatie-mogelijkheden

in de eigen omgeving. De overheid heeft de buurtontwikkeling stelselmatig verwaarloosd en dit dient gecorrigeerd te worden. Zelfstandige buurtverenigingen dienen gestimuleerd en gesubsidieerd te worden. Een goede buurtontwikkeling zal de opbouw van gezonde en goed functionerende gezinnen ten goede komen. Voor elke buurt of dorp dient een buurt/dorpsontwikkelingsplan gemaakt te worden, waarbij bij de uitvoering voorrang zal worden gegeven aan de meest achtergestelde buurten. Evenzo dient voor elk dorp een dorpsontwikkelingsplan te komen.

Sport

Suriname heeft veel talent op sportgebied, maar vanwege gebrek aan faciliteiten, goed geschoolde trainers, sterke bonden, schoolcompetities, en dergelijke wordt talent vaak te laat ontdekt. Het buurtwerk zal geïntegreerd moeten worden met een gedegen jeugd- en sportbeleid, zodat jongeren voldoende mogelijkheden tot ontwikkeling in de eigen buurt hebben, terwijl sporttalent zich reeds in een vroeg stadium kan ontplooiën. De sportorganisaties en bonden dienen beter ondersteund te worden en hetzelfde geldt voor toptalent.

Jeugdbeleid

Suriname heeft zich gecommitted aan de MDG's (Millennium Development Goals). Helaas is het huidige jeugdbeleid gefragmenteerd over diverse ministeries. Onderling is tussen de ministeries Minov, Jus & Pol, ATM, Sozavo en VG te weinig communicatie. Het is belangrijk dat er interministerieel gewerkt wordt aan het jeugdbeleid. De Coördinatie en verantwoordelijkheid blijft natuurlijk het huidige Minov. Om succesvol beleid te maken is het belangrijk om de belangrijkste belang-

hebbende groep erbij te betrekken. Dit zijn de jongeren zelf.

SPEERPUNTEN WELZIJN:

1. Iedereen heeft toegang tot goede, betaalbare en client vriendelijke en clientgerichte gezondheidszorg;
2. Opbouw van sterke gezinnen en individuen staat centraal bij de maatschappelijke zorg;
3. Buurtwerk stimuleren en integreren met een goed jeugd- en sportbeleid.

Ontwikkeling vraagt om een verantwoord gebruik van beschikbare technologie en bijzondere aandacht voor het onderwijs en (vak)scholing. Het onderwijs moet vernieuwend en probleemoplossend zijn. Toegang tot en bereikbaar houden van onderwijs en wetenschap is één van de prioriteitsinvesteringen voor jongeren. Onderwijs is één van de belangrijkste middelen om armoede te bestrijden en ontwikkeling te bevorderen. Ook biedt het onderwijs de beste mogelijkheid om het moreel verval tegen te gaan en positieve normen en waarden te stimuleren. Tenslotte is het onderwijs onmisbaar in het proces van natievorming.

Suriname heeft nog steeds één van de hoogste percentages zittenblijvers per jaar in het Caraïbisch gebied en Latijns Amerika. Dit is een aanfluiting voor ons land. Onze bevolking heeft tenminste dezelfde potentie en intelligentie als die van andere landen, zodat de slechte prestaties in belangrijke mate geweten moeten worden aan slecht onderwijsbeleid. Onderwijs moet het beste uit onze leerlingen, studenten en docenten halen. De Surinaamse burgers moeten worden uitgedaagd hun talenten te ontwikkelen en goede prestaties te leveren. Het benutten van talent is goed voor het individu en goed voor de samenleving. Daarnaast is het van groot belang dat de wettelijke grondslag voor alle onderwijsniveau in versneld tempo wordt vastgelegd.

Prioriteitstelling

DOE onderstreept de in het Surinaams Educatief Plan (SEP) geformuleerde doelen op macroniveau:

- Een meer effectief onderwijssysteem
- Een rechtvaardig onderwijssysteem
- Een internationaal concurrerende beroepsbevolking

Door de sociaal-economische situatie en de lage

prioriteitstelling in de achter ons liggende jaren heeft het onderwijs te kampen gehad met het ontbreken van basisvoorzieningen, een chronisch tekort aan leer- en hulpmiddelen, verouderde curricula, etc. Hierdoor is de kwaliteit van het onderwijs ernstig aangetast. Hetzelfde geldt voor de wetenschap en volksoontwikkeling. Hervorming van het onderwijs is een absolute beleidsprioriteit. Het ministerie moet daarbij geleid worden door een deskundige minister, terwijl het management van het ministerie versterkt moet worden. Om Onderwijs te maken tot de spil die het behoort te zijn, zijn een aantal verregaande maatregelen nodig. Zo dient 20% van de overheidsbegroting in de komende tien jaar gereserveerd te worden voor onderwijsuitgaven. Dit extra geld gaat voornamelijk naar beleidskosten om projecten die reeds klaar liggen in versneld tempo uit te voeren.

NGO's en Bijzonder Onderwijs

Gebleken is dat er voldoende deskundigheid in de samenleving aanwezig is op het gebied van onderwijs, welke niet alleen bij het ministerie zit. De relatie tussen het Openbaar Onderwijs en het Bijzonder Onderwijs moet omgezet worden in een duidelijk partnerschap en moet bij wet geregeld worden. Subsidies aan instellingen dienen op basis van werkelijke kosten verstrekt te worden en in onderling overleg vastgesteld te worden. Met andere deskundige instellingen en NGO's dient het ministerie overeenkomsten aan te gaan om de kwaliteit van het onderwijs op te voeren.

Zittenblijvers en dropouts

Het probleem van zittenblijvers zal aangepakt moeten worden middels het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs, onder meer via bijscholing en training van leerkrachten, verhoging van de kwaliteit en distributie

van leermiddelen en het betrekken van ouders en anderen bij het onderwijs. Het hoge percentage drop-outs dient teruggebracht te worden, onder andere middels het stimuleren van huiswerk- en studie(loopbaan)begeleiding en het verstrekken van adequate studiefinanciering op secundair niveau. Er zal een betere afstemming moeten zijn tussen de vaardigheden en opleidingen die de arbeidsmarkt nodig heeft en de kwaliteit van de afgestudeerden.

Kwaliteit in het onderwijs

Gezien het feit dat de kern van het onderwijs ligt in de school, de klas, de interactie tussen leraar en student betekent dat problemen, zoals dat van zittenblijvers aangepakt zal moeten worden middels het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs. De kwaliteit van ons onderwijs moet ten alle tijde gewaarborgd worden en waar nodig verbeterd worden. Het is immers in de klas waar onze jonge Surinamers medegevormd worden tot volwaardige burgers. Kwaliteitsverbetering wordt echter niet alleen bereikt middels bijscholing en training van leerkrachten, verhoging van de kwaliteit en distributie van leermiddelen en het betrekken van ouders en anderen bij het onderwijs. Het instellen van interne kwaliteitszorgunits voor VOS scholen of clusters van VOS scholen bemenst door onderwijskundigen, pedagogen en project managers kan scholen in staat stellen om de kwaliteit van het dagelijks onderwijsproces (curriculum) te helpen waarborgen en verbeteren. Hierdoor kunnen curriculumvernieuwingen op een richtige wijze plaatsvinden, docenten ondersteund worden waar nodig en schoolprojecten op deskunige wijze worden uitgevoerd. Ook dient het decanaat op scholen bemenst te worden door professionals zoals sociaal maatschappelijk werkers, sociologen, agogen of psychologen om de kwaliteit van studentenbegeleiding te helpen verbeteren.

Op lager niveau (basis onderwijs) kunnen leraren tot kwaliteitszorg en vernieuwingscoördinatoren opgeleid worden om zo de kwaliteit op hun respectieve scholen te helpen verbeteren.

Onderwijshervorming

Suriname dient te streven naar een goed opgeleide en hoog gekwalificeerde bevolking. Dit betekent dat wij ons geen informatica analfabeten kunnen permitteren, en dat kinderen al in een vroeg stadium computeronderwijs moeten volgen. Aan het eind van 2015 behoort er tenminste één computer per klas te zijn. Het onderwijs zal daarbij ook het probleemoplossend vermogen en de individuele verantwoordelijkheid van de studenten moeten stimuleren, hetgeen betekent dat er flink gesleuteld moet worden aan de inhoud en opbouw van curricula. Programma's die werken aan de algehele vorming van leerlingen/studenten tot verantwoorde burgers, zoals het Basic Life Skills Programma en het Competentiegericht Onderwijsmodel (CGO) moeten met de meeste spoed en op een juiste wijze worden geïntegreerd. Bij de beoogde onderwijshervorming zal de samenleving nauw bij betrokken moeten worden. Dit zal ondermeer inhouden dat leraren, ouderverenigingen en studentenverenigingen alsook de NGO's actief betrokken zullen moeten worden bij de discussie en implementatie van onderwijsvernieuwing. Bij hervormingen dient de leerling/student centraal te staan. Ten alle tijd is de interactie student/leerling met docent/leraar als opleider/coach en mentor centraal in het onderwijsproces.

Bij onderwijshervorming zal de school en de klas tot de focus van het educatief systeem worden gemaakt. DOE ondersteunt dan ook in deze de in het SEP genoemde strategieën.

- Ontwikkelings- en Schooljaarplannen voor

individuele scholen formuleren en implementeren

- Managementcapaciteit en functionering van schoolleiders en -directeuren en leerkrachten versterken
- Middelenallocatie aan scholen op basis van behoeften en begroting
- Minimumstandaarden vaststellen voor effectief onderwijs vanaf kleuteronderwijs tot tertiair niveau
- De cultuur in de scholen transformeren

Beroepsonderwijs

Het beroepsonderwijs verdient een hoge kwaliteit en eigen plek in het voortgezet onderwijs. Het is van groot belang dat praktijkgericht onderwijs, leerwerktrajecten en een pedagogiek (opvoedkunde) en didactiek (overdrachtskunde) voldoen aan de vorming van meer competente leerlingen. De invoering van Competentiegericht onderwijs (CGO) zal hiertoe een belangrijke bijdrage kunnen leveren. De aansluiting LBO-MBO en MBO-HBO dient verbeterd te worden, zodat de keuze voor beroepsonderwijs meer perspectieven biedt. Bij het beroepsonderwijs moet leren en werken hand in hand gaan. Ook moet het bedrijfsleven meer gaan samenwerken met de beroepsopleidingsinstituten om verschillende leerwegen en inhoudelijke onderwijsmodules aan te bieden. Er dient meer werk gemaakt te worden van het combineren van werken en leren. Zo kan ook een bijdrage worden geleverd aan het bestrijden van schooluitval van leerlingen, aan een betere aansluiting van onderwijs en de arbeidsmarkt.

Wetenschap

Gelet op het internationaal karakter van technologische ontwikkelingen en de snel toenemende kennisintensiteit van de samenleving is de ontwikkeling van een wetenschap- en technologiebeleid zeer nodig. Wetenschapsbeleid beoogt de kennis en meningsvorming over wetenschappen in Suriname te bevorderen. Niet zozeer de beschikbaarheid als wel het benutten van technologische kennis is het probleem waar Suriname mee kampt. De technologische vernieuwing heeft een breder draagvlak nodig: onderwijs en scholing spelen hierbij een essentiële rol. Bovendien zal het proces van kennisomzetting op korte termijn directer moeten gaan lopen; een versterking van de wisselwerking tussen onderwijs-, onderzoeksinstituten enerzijds en ondernemingen en de samenleving in zijn totaliteit anderzijds is hiervoor nodig.

Wetenschap moet dienstbaar gemaakt worden voor de Surinaamse samenleving, en dient zich vooral te richten op het helpen richting geven van ontwikkelingen.

De overheid moet voorwaarden scheppen, en in de uitvoering terugtreden. Er dient een Nationale Wetenschappelijke Raad te komen die de regering adviseert en een nationaal beleid formuleert voor hoger onderwijs en onderzoek. Vervolgens zullen er voldoende onderzoeksfondsen beschikbaar gesteld moeten worden. Het opzetten van nieuwe opleidingen voor hoger onderwijs dient beter gecontroleerd te worden en aan stringente voorwaarden te worden gebonden. De universiteit moet een professionele instelling zijn zonder politieke inmenging en met voldoende middelen.

Onderwijs Binnenland verbeteren

Het onderwijs in het binnenland is sterk verwaarloosd en nog steeds is er vrijwel alleen lager onderwijs. De kwaliteit van het onderwijs moet toenemen, terwijl de voorzieningen verbeterd moeten worden. Daarnaast dient er secundair onderwijs op verschillende locaties aangeboden te worden. Via afstandsonderwijs kan veel meer gedaan worden om de kwaliteit van leerkrachten te verbeteren en vervolgonderwijs aan te bieden. De school dient in elk dorp tot een sterke actor omgevormd te worden, die ontwikkeling moet bevorderen.

Opleidingen en trainingen

Onderwijs stopt niet na middelbaar onderwijs of de universiteit. Het is voor de beroepsbevolking belangrijk door te leren. De werknemer kan zich door beroepsgerichte opleidingen en trainingen beter toerusten voor de inovatieslag die het bedrijfsleven aan het maken is. Door de kennis van de beroepsbevolking blijvend te vergroten kunnen Surinamers beter concurreren met werknemers uit andere landen. De laatste jaren zijn er veel particuliere opleidingsinstellingen erbij gekomen. Het is echter de taak van de overheid om het aanbod van opleidingen af te stemmen op de visie van de overheid. Zo kan het aanbod afgestemd worden op de groeisectoren zoals toerisme, de agrarische sector en ICT. Er moet daarnaast genoeg aandacht zijn voor de niet-beroepsbevolking zoals ouderen en fulltime gezinsverzorgers. Deze moeten toegang krijgen tot betaalbare cursussen. Hierbij valt te denken aan bijvoorbeeld computercursussen en internetcursussen.

SPEERPUNTEN ONDERWIJS EN WETENSCHAP

1. Modernisering en hervorming van het onderwijs;
2. Financiering van het onderwijs veilig stellen;
3. Verruiming beroepsonderwijs;
4. Wetenschap bevorderen en toepassen.

Wonen is meer dan een dak boven het hoofd en dus meer dan huisvesting. Wonen is meer dan een recht welke verankerd is in de grondwet. Wonen moet samengaan met meer veiligheid en geborgenheid. Gezondheidszorg, scholen en recreatiecentra moeten in de buurt van wooncentra zijn. Veel burgers wonen ver van hun werk en maken onnodige kosten, terwijl de verkeersdrukke daardoor toeneemt. Daarom is het belangrijk dat er werkgelegenheid dichtbij buurtcentra wordt geschapen, zonder dat het de buurt ontregelt. Een prettige woonervaring kan met goed bestuur binnen het bereik van iedere Surinamer komen.

Stadsplanning en woonomgeving

De afgelopen jaren zien we dat de rust in steeds meer woonwijken verstoord is door de bouw van loodsen en bedrijven, waarbij de bevolking dit vaak te laat ontdekt. Vergunningen worden niet getoetst aan de bestemming van het gebied en niet afgestemd met de buurtbewoners. Inspraak van buurtbewoners in hun eigen wijk is achteruit gegaan en zij zijn steeds meer slachtoffer van een slechte planning en onzorgvuldigheid dan wel corruptie bij uitgifte van bouwvergunningen. Het wonen in wijken moet aantrekkelijker worden. Daarom moet goed nagedacht worden over de integratie van verschillende woonfuncties bij het opzetten van nieuwe wijken en de herinrichting van oude wijken. Die functies zijn: wonen, werken, behoud van groen, recreatie, sport en een schoon milieu. De stadsplanning moet daarom zeer serieus worden aangepakt en niet overgelaten worden aan personen die slechts vergunningen uitgeven. De overheid moet middels gedegen planning, wetgeving en bestemmings- en structuurplannen de inrichting van de fysieke ruimte beter sturen en bewaken.

Nationale Hypotheekgarantie

De overheid heeft de afgelopen jaren meerdere financiële middelen ingezet om de lagere loonklasse te faciliteren met hypotheek tegen lagere rentes. Daarmee is helaas een grote groep van de middenklasse niet geholpen. DOE wil daarom een nationale oplossing. Wij willen de rente verlagen bij banken door een deel van het risico bij de overheid te leggen. Burgers worden dan in de gelegenheid gesteld om tegen lagere rentes een hypotheek af te sluiten. Lagere rentes betekenen niet alleen lagere maandelijkse hypotheeklasten, maar ook hogere hypotheek-leensommen. We kunnen dus meer lenen om betere huizen te bouwen. Er komt dus een garantiestelling en geen subsidiebeleid meer. Het verschil is dat een subsidie altijd wordt uitgekeerd. Een garantiestelling treedt pas in werking als het misloopt. Op deze manier worden met hetzelfde geld meer burgers geholpen.

Woningbouwbeleid

Er is nog steeds een enorm woningtekort. De overheid is niet in staat gebleken om het huisvestingsprobleem op te lossen, maar probeert het steeds zelf te doen, vanwege de patronagepolitiek. Burgers zijn wel in staat gebleken om zelf te bouwen indien ze langlopende leningen kunnen krijgen tegen relatief lage rente. Ook NGOs zijn in staat om woningen te bouwen. Er moeten meer initiatieven komen van particuliere ontwikkelaars, woningbouwstichtingen of verenigingen. Tegelijkertijd moet de overheid een commitment maken naar deze instanties door ze te ondersteunen met grond. Hierin kan het grondbedrijf een belangrijke rol spelen. Het huisvestingsprobleem is niet ontstaan in de afgelopen regeringsperiodes, maar het gebrek van een meerjaren huisvestingsbeleid in de afgelopen twintig jaar. Indien

wij niet per direct een meerjaren huisvestigingsbeleid ontwikkelen hebben wij over 15 jaar nog veel grotere problemen.

Elk gezin heeft een woning nodig en moet daartoe in staat gesteld worden bijvoorbeeld door een stuk grond te koppelen aan het verstrekken van een lening. De bouw van woningen moet de overheid aan gezinnen, woningbouwverenigingen, en particulieren overlaten. Volkshuisvesting moet echter op de arme burgers in de samenleving zijn gericht die gesubsidieerd moeten worden om aan een woning te komen.

De overheid moet het kader scheppen zoals een goede ruimtelijke ordening (bestemmingsplannen), het digitaliseren van het kadaster en andere zaken (GLIS), het beschikbaar stellen van grond aan woningbouwverenigingen, het subsidiëren van infrastructuur op verkavelingsplannen voor lage inkomensgroepen, het beschikbaar stellen van lage rentes voor zelfbouw van lage inkomensgroepen, en dergelijke.

DOE gelooft dat het mogelijk is om middels het hierboven geschetste beleid het woningtekort in de komende regeringsperiode met 10.000 woningen terug te dringen.

Grondbeleid

Het grondbeleid is in de loop der tijd teveel verworden tot een bron van vriendjespolitiek en corruptie en te weinig tot een instrument voor economische ontwikkeling. Er zal een gedegen onderzoek gedaan moeten worden naar de onrechtmatige uitgifte van gronden aan de hand van duidelijke criteria. De uitgifte van gronden mag niet meer alleen in politieke handen zijn, maar dient eerst goedkeuring te krijgen van een onafhan-

kelijke commissie die het moet toetsen aan duidelijke beleidscriteria en bestemmingsplannen en die het recht moet hebben elke uitgifte stop te zetten. Het grondbeleid moet gekoppeld worden aan regionale en sectorale bestemmingsplannen. Grondspectatie dient tegengegaan te worden, zodat grond niet onbenut blijft.

DOE staat een beleid voor ter stimulering van bezitvorming. De overheid moet een deel van de domeingronden in eigendom omzetten om zo het particulier eigendom te stimuleren, corruptie tegen te gaan, de staatsinkomsten te vergroten, maar bovenal de eigenaren meer kansen te geven om de gronden economisch te benutten. Ook reeds uitgegeven huur- en erfpachtgronden moeten in eigendom omgezet kunnen worden. Hiertoe zal een duidelijk nieuw grondbeleid worden ontwikkeld, welke gekoppeld moet zijn aan de inrichting van een modern kadaster en een betere wetgeving o.m. op het gebied van ruimtelijke ordening en landhervorming. Tevens zullen er maatregelen getroffen moeten worden om de benutting van gronden te optimaliseren, waarbij o.m. gedacht wordt aan een milieubelasting op braakliggende percelen die overlast veroorzaken en waarvan de eigenaren vaak buiten Suriname wonen. De inkomstengenerering via een modern grondbeleid is enorm en daarmee kunnen vele uitgaven gedekt worden. Deze inkomsten mogen echter niet gebruikt worden voor betaling van reguliere overheidssalarissen, maar voor specifieke investeringen.

Grondbedrijf

De overheid heeft onlangs een grondbedrijf opgericht. Dit grondbedrijf kan een belangrijk instrument zijn bij de ontwikkeling van nieuwe woongebieden. Daarom is het belangrijk dat dit grondbedrijf niet een lege huls blijft. Wij hebben in het verleden te vaak gezien dat goede ini-

initiatieven doodbloeden door patronage gedrag. Het grondbedrijf behoort zelfstandig buiten het politieke speelveld te opereren. De overheid moet het grondbedrijf ook toerusten met grond en financiële middelen zodat zij nieuwe wijken en steden kan ontwikkelen. De rol van het grondbedrijf zal leidend zijn. Daarnaast zal zij als regisseur naar de verschillende stakeholders, zoals project ontwikkelaars, banken, aannemers, architecten en stedenbouwkundigen optreden. Om ervoor te waken dat deze instantie een instrument wordt voor politieke partijen is het belangrijk om de uitvoering van werkzaamheden, aanbestedingen en aansturing zo transparant mogelijk te houden.

Schone straten en wijken

Er moet meer aandacht zijn voor groen in de wijken. Het directoraat milieubeheer zal op een meer systematische manier de stadsverfraaiing aanpakken door onder andere het planten van schaduwbomen (zoals de amandelboom). We gaan versneld verschillende (buurt) vuilstortplaatsen opruimen. Daarna zal de milieudienst voorkomen dat deze stortplaatsen opnieuw ontstaan door de gebieden regelmatig te controleren. En de milieudienst wordt ingezet om verwaarloosde en verwilderde kavels op te ruimen. De rekening zal worden gepresenteerd aan de eigenaars. Door aandacht te besteden aan deze verwaarloosde plekken zal niet alleen het straatbeeld verbeteren, maar ook de verspreiding van ziekten en criminaliteit worden bestreden. Verwaarloosde plekken zijn vaak een broeiplaats voor ongedierte en muskieten. Deze kunnen allerlei ziekten en epidemieën verspreiden. Een schone stad is een gezonde omgeving. Er zal op buurtniveau een plan van aanpak ontwikkeld worden en gewerkt worden aan de actieve participatie van de bevolking in het schoon houden van de omgeving. Er zal op school gericht onderwijs gegeven worden

in milieu zaken om de kinderen bewust te maken van het belang van het hebben van een schoon milieu. Overheidsdiensten zullen zelfstandig onder coördinatie op buurt niveau opereren. De District Commissarissen zullen wat dat betreft een grotere bevoegdheid krijgen.

SPEERPUNTEN WONEN

1. De stadsplanning en ruimtelijke ordening zullen aangepakt en nageleefd worden;
2. Er moet een pro-actief woningbouwbeleid komen;
3. Het grondbeleid moet economische ontwikkeling en bezitvorming bevorderen .

Voor DOE staat centraal het bieden van voldoende rechtsbescherming en veiligheid voor de gehele samenleving en op het totale grondgebied van Suriname. Hierbij gaat het voornamelijk om adequate en efficiënte:

- waarborging door de daartoe aangewezen organen van de naleving en bescherming van de rechten van de mens,
- handhaving van de openbare- en verkeersveiligheid

De veiligheid van ons land hangt direct samen met de (mate en kwaliteit) van de criminaliteit en het vermogen van de staat om daar adequaat op te kunnen reageren. Wij kunnen in dit verband onderscheiden:

De verkeerscriminaliteit;

Het leed welke jaarlijks aan honderden gezinnen wordt aangedaan, hetzij door het verliezen van een geliefde, dan wel het overhouden van (zwaar) lichamelijk letsel, is een ieder bekend. De verkeersproblematiek wordt door ons benaderd vanuit de basisprincipe van "de drie E's"

- Education (scholing en voorlichting); effectieve strategieën moeten worden aangelegd om de voorlichting ter hand te nemen
- Enforcement (toezicht, controle en repressie); de handhaving van de verkeersregelgeving dient verscherpt te worden, wat vereist dat meer opvallende en onopvallende surveillances moeten worden uitgevoerd voor zowel de preventie en de daadwerkelijke repressie
- Engineering (wegmeubilair en bebakening); Het wegmeubilair, het wegennet en de (parkeer) faciliteiten moeten up to date zijn.

Verkeersveiligheid

Het Ministeries van Justitie en Politie en het Ministerie van Openbare Werken moeten beter en intensiever samenwerken. De verkeersveiligheid kan verbeterd worden als er op tijd aandacht wordt besteed aan het onderhoud van de infrastructuur. Door het intensiveren van het plaatsen van verkeersborden en verkeerstekens op de weg wordt het duidelijker voor de weggebruiker welke regels er gelden. De politie moet ook tijdig doorgeven op welke verkeerspunten verhoogd risico op ongelukken is. Zo kan de verkeerssituatie opnieuw worden geanalyseerd en desgewenst worden aangepast.

Om de binnenstad te ontlasten van het steeds maar groeiende autoverkeer wil DOE aan de rand van de stad parkeerplaatsen aanleggen waar overgestapt kan worden op openbaar vervoer. De bussen die bijvoorbeeld hier vandaan vertrekken gaan via versnelde routes naar de binnenstad. Zo kan de binnenstad ontlast worden en komen burgers sneller op de plaats van bestemming.

Drugs en druggerelateerde criminaliteit

De problematiek van drugs in ons land spits zich vooral toe op:

- Export en doorvoer van soft en hard drugs (wat nauw samenhangt met grensoverschrijdende criminaliteit)
- Handel en gebruik van soft en hard drugs lokaal

De transnationale criminaliteit;

Hier betreft het voornamelijk mensenhandel, drugscriminaliteit en terrorisme. De meeste aandacht verdient in Suriname natuurlijk de drugscriminaliteit, maar de mensenhandel (en paspoortzwendel) mag niet uit het oog worden verloren. Aangezien deze vorm van criminaliteit grensoverschrijdend is, is internationale samenwerking, vooral met landen op dit halfrond van essentieel belang. Voortdurende training en opleiding van deskundigen is een noodzaak, naast het goed faciliteren van het crimineelsbestrijdingsapparaat.

De gemeenschapscriminaliteit;

Voornamelijk de vermogensdelicten (diefstal, verduistering, oplichting, etc) en ruwheidsmisdrijven (mishandeling, doodslag, moord, etc) springen hierbij in het oog.

DOE heeft reeds in 2004 een uitgebreid ACP (Anti Criminaliteits Plan) aan de samenleving aangeboden dat nog steeds actueel is. Het ACP gaat uit van drie strategieën om criminaliteit te bestrijden:

Preventie:

primair voorkomen dat jongeren het criminele pad opgaan, maar daarnaast ook werken aan een veilige fysieke omgeving, opvoeren van de individuele beveiliging, het versterken van de buurtorganisaties en het bevorderen van de buurtwacht. In totaal zijn er 33 preventieve maatregelen in het plan opgenomen, waaronder het aanpakken van spijbelaars, meer voorlichting, nauwere samenwerking tussen politie en school, meer betrekken van de ouders bij de school, het versterken van gezinnen, en dergelijke.

Misdaadbestrijding: pakkans van criminelen vergroten.

Op dit stuk zijn 20 maatregelen opgenomen in het ACP welke betrekking hebben op Alarmcentrale en betere coördinatie van de bestrijding, community policing, meer surveillance en wapencontrole, beginnen met Crime stoppers activiteiten, en het aanpakken van kleine criminaliteit en zwervers.

Resocialisatie: het percentage recidivisten verlagen. Eenmaal gepakt moeten de criminelen niet alleen gestraft worden, maar moet ook de kans verhoogd worden dat ze na vrijlating stoppen met de criminaliteit. Ze moeten in de gevangenis betere burgers worden in plaats van betere criminelen. Er worden in het ACP 30 maatregelen voorgesteld die te maken hebben met een betere structurering van het insluitbeleid, het geven van alternatieve straffen vooral voor kleine vergrijpen en personen die voor het eerst een feit hebben gepleegd, een goed resocialisatieprogramma in de gevangenissen, en betere slachtofferhulp.

Tenslotte zijn er een aantal Randvoorwaarden waaraan voldaan moet worden om het ACP te doen slagen. Hier worden 20 aandachtspunten genoemd op het gebied van geld en materieel (bijv. via een kaalpluksysteem moet men criminelen zelf de kosten van de misdaadbestrijding laten dragen), personeel, en organisatie. Zo dient er voor de korte termijn een Task Force Criminaliteitsbestrijding en Task Force Jeugdcriminaliteit te worden ingesteld, welke later vervangen moet worden door een Nationale Criminaliteits Commissie.

Zorg voor verslaafden

De zorg voor verslaafden moet verder worden geprofessionaliseerd. De huidige instanties en de faciliteiten die zij ter beschikking hebben zijn niet voldoende om dit groeiende probleem aan te pakken. De focus moet

ook verder worden gediversificeerd. Ook alcoholverslaving en gokverslaving moeten aparte programma's krijgen. Vooral gokverslaving is een groeiend probleem. Er zal daarom wettelijke regelgeving moeten worden opgelegd voor casino's om gokverslaafden te weigeren en door te verwijzen naar instanties die hen kunnen helpen. Verslaafdenzorg heeft een preventieve werking op de criminaliteit.

SPEERPUNTEN VEILIGHEID

1. Terugdringen verkeerscriminaliteit;
2. Aanpak van drugs- en drugsgerelateerde criminaliteit;
3. Uitvoering van het Anti Criminaliteits Plan.